

Jordbruksutskottets betänkande

1982/83:39

om återvinning av vin- och spritbuteljer

Motioner

Yrkanden

I motion 1982/83:395 av Lennart Pettersson m. fl. (s) yrkas

1. att ett generellt pantsystem snarast införs för Systembolagets vin- och spritsortiment.
2. att pantsystemet utformas på ett sådant sätt att nedskräpningen i naturen minskar och sysselsättningen vid de två förpackningsglasbruken tryggas.

I motion 1982/83:484 av Anders Svärd (c) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om betydelsen av att snarast få i gång försöksverksamhet i syfte att belysa möjligheterna att med återglasmodellen förbättra de berörda glasbrukens situation.

I motion 1982/83:485 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkande 3) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att uppnå mycket hög återvinningsgrad vad gäller engångsförpackningar för drycker.

I motion 1982/83:1441 av Karin Andersson och Olof Johansson (båda c) yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen tar upp överläggningar med Vin- och spritcentralen och Systembolaget syftande till att införa ett generellt pantsystem.
2. att riksdagen uttalar sig för att samhället i lämpliga former ger bidrag för ett nytt modernt returglassystem till gagn för konsumenter och sysselsättningen i förpackningsindustrin på lång sikt.

Motivering

I motion 395 betonas den negativa roll glasemballagen spelar i omhändertagandet av allt hushållsavfall. Pantsystemet bör enligt motionärerna syfta till att minska nedskräpningen i naturen och minska glasmängderna i soporna. Från sysselsättningssynpunkt förordas att ett återglassystem utformat enligt en av statens industriverk utarbetad modell införs. Detta skulle även innebära ett direkt stöd åt sysselsättningen vid de två hotade glasbruksorterna Limmared och Hammar, anför motionärerna.

Sysselsättningen vid förpackningsglasbruken aktualiseras även i motion

484. Motionären förslår att den s. k. återglasvarianten prövas snarast möjligt i stor skala så att man därigenom kan utröna återglasets möjligheter.

Enligt motion 485 bör man inrikta sig på en återvinningsgrad av 96 % av engångsförpackningar om dessa fortsättningsvis skall tillåtas. Därför måste panten sättas mycket högt. Motionärerna beaktar även möjligheten av att tillåta återglas.

I motion 1441 framhålls att avfallsmängden kan reduceras högst avsevärt genom ett fungerande pantsystem på allt vin- och spritglas. Råvara i form av "återglas" kan även komma till nytta. Resultatet blir då en förbättring av miljön för de anställda inom avfallshanteringen, framhåller motionärerna.

Yttrande

Genom beslut den 15 mars 1983 har utskottet berett näringsutskottets tillfälle att yttra sig över motionerna 395 och 1441.

Näringsutskottets yttrande i ärendet (NU 1982/83:6 y) återges i bilaga till detta betänkande.

Utskottet

Utskottet behandlar i betänkandet fyra under den allmänna motionstiden 1983 väckta motioner om återvinning av vin- och spritbuteljer, m. m.

Näringsutskottet har i sitt yttrande i ärendet lämnat en översiktlig redogörelse för bakgrunden till den fråga som diskuteras i motionerna. Utskottet får beträffande den allmänna bakgrundsteckningen hänvisa till nämnda yttrande.

Hösten 1981 föreslog utredningen om återvinning av vissa dryckesförpackningar m. m. (Jo 1980:05) i ett delbetänkande (Ds Jo 1981:8) Pant på vin- och spritbuteljer, att ett ökat antal av de buteljer som saluförs av Systembolaget skall behandlas som returglas och att flaskpanten för returglasen höjs till en krona. I ett senare skede bör enligt utredningen ett alternativt förslag kunna genomföras enligt vilket alla vin- och spritflaskor beläggs med pant och återtass, returflaskorna för återpåfyllning och engångsglasen för nedsmältning i glasindustrin.

Betänkandet har fått ett blandat mottagande av remissinstanserna. Så har t. ex. statens industriverk i sitt remissvar anvisat en tredje möjlig behandlingsmetod. Industriverket som genomfört en egen utredning av frågan (SIND PM 1982:1) förordar införande av ett s. k. återglassystem. Detta innebär att alla flaskor samlas in och krossas för att användas som råvara vid tillverkningen av nya glas. Enligt industriverket kan det vara samhällsekonomiskt fördelaktigare att välja ett alternativ med bred återvinning än att välja den linje som har förslagits av dryckesförpackningsutredningen. Ärendet bereds f. n. i regeringskansliet.

Näringsutskottet betonar i sitt yttrande att tomglashanteringen bör ses i ett

övergripande samhällsperspektiv. Åtgärder enligt de förslag som har framlagts av dryckesförpackningsutredningen är enligt näringsutskottet otvivelaktigt ägnade att i betydande mån tillgodose de önskemål som föreligger i miljöhänseende, nämligen att minska nedskräpningen i naturen och antalet glas i sophantering. Emellertid har glasets ställning som emballagematerial försvagats väsentligt under senare år, anför utskottet. Näringsutskottet hänvisar därvid bl. a. till att PLM i sitt remissyttrande hävdar att ett tillgodoseende av utredningens förslag om en väsentlig ökning av andelen returglas för vin och sprit skulle föranleda en snar nedläggning av ett glasbruk. Enligt näringsutskottets bedömning är det angeläget att samhället inte vidtar åtgärder som driver fram en nedläggning av ifrågavarande slag. I det sammanhanget tilldrar sig återglassystemet intresse såväl från industri- och sysselsättningssynpunkt som från miljösynpunkt, anför utskottet.

Ett förslag till lösning som framförts av förpackningsindustrin och som innebär att bensinstationer och andra intresserade skulle åta sig att ta emot returglas – i automater eller manuellt – och därvid återbetala glaspanten, skulle enligt näringsutskottet kunna erbjuda betydande fördelar. Allmänheten skulle samtidigt beredas möjlighet att göra sig av med annat förpackningsglas.

Jordbruksutskottet får för sin del erinra om att utskottet vid olika tillfällen framfört uppfattningen, att resursslöseri måste motarbetas och att sparsamhet, hushållning och återanvändning bör vara grundläggande för vårt utnyttjande av naturresurser och för inriktningen av vår varuproduktion. Från de synpunkter utskottet har att företräda har utskottet framhållit betydelsen av att dessa principer blir vägledande också i fråga om den industriella framställningen av dryckesförpackningar. Utskottet finner anledning att ännu en gång understryka dessa principers giltighet.

Våren 1980 framhöll utskottet med anledning av motioner i ämnet att det från nyss angivna synpunkter framstår som ytterst otillfredsställande att en mycket stor del av vin- och spritförsäljningen sker i engångsemballage. Utskottet föreslog att riksdagen av regeringen skulle begära sådana åtgärder att vin- och spritförpackningar beläggs med pant och återtas. Riksdagen följde utskottet (JoU 1979/80:40, rskr 1979/80:384).

Utskottet finner liksom näringsutskottet att de åtgärder som föreslagits av dryckesförpackningsutredningen och som redovisats i det föregående är ägnade att i betydande mån tillgodose de önskemål beträffande tomglashantering som föreligger i miljöhänseende. De ligger även i linje med det ovan återgivna uttalandet av riksdagen år 1980. Emellertid kan, som framgår av de remissvar som återgivits av näringsutskottet, genomförande av förslaget att utöka returglashanteringens få negativa konsekvenser för sysselsättningen inom emballageglasindustrin. Det av industriverket föreslagna återglassystemet tilldrar sig, som näringsutskottet framhållit, intresse såväl från industri- och sysselsättningssynpunkt som från miljösynpunkt. Enligt utskot-

tets mening synes en lösning som dessutom innebär möjlighet för allmänheten att göra sig av med annat förpackningsglas i samband med pantlösen av vin- och spritbuteljer kunna erbjuda betydande fördelar.

Utskottet förordar således, i likhet med näringsutskottet, att det fortsatta arbetet för ökad återvinning av vin- och spritbuteljer inriktas på införande av ett återglassystem. Ett viktigt inslag i ett sådant system måste vara att allmänhetens återlämning underlättas. Systemet bör syfta till att största möjliga kvantiteter tomglas återtas för att hushållsavfallet skall minska och att använt glas i ökad utsträckning skall kunna nyttjas som råvara för glasindustrin. Införande av en förhöjd pant, såsom dryckesförpackningsutredningen har föreslagit, bör därvid noga övervägas i sammanhanget. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionerna 395, 485 såvitt nu är i fråga (yrkande 3) och 1441 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Däremot är utskottet icke berett att, som föreslås i motion 484, förorda en försöksverksamhet. Motionen avstyrks således.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *ett återglassystem*
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motionerna 1982/83:395, 1982/83:485 yrkande 3 och 1982/83:1441.
2. beträffande *försöksverksamhet*
att riksdagen avslår motion 1982/83:484.

Stockholm den 10 maj 1983

På jordbruksutskottets vägnar
EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Håkan Strömberg (s), Arne Andersson i Ljung (m), Ove Karlsson (s), Hans Wachtmeister (m), Gunnar Olsson (s), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Jan Fransson (s), Margareta Winberg (s), Jens Eriksson (m), Börje Stensson (fp), John Andersson (vpk), Bengt Kronblad (s) och Lennart Brunander (c).

Reservation

Einar Larsson och Lennart Brunander (båda c) anser att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Utskottet förordar" och utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att åtskilliga skäl kan anföras till förmån för ett återglassystem. Inte minst synes möjligheten att därvid återvinna även förpackningsglas böra betonas. I sammanhanget bör dock uppmärksammas att, som dryckesförpackningsutredningen framhållit, ett system med glas-kross för allmänheten skulle innebära en principiell nyhet. Att i en tidsepok när ett ökat medvetande i fråga om återanvändning och tillvaratagande av naturresurser och energi har börjat växa fram plötsligt bestämma sig för att börja krossa sådant glas som nu i ett fungerande system kan återanvändas i befintlig utformning – och att detta skall ske av i huvudsak sysselsättnings-motiv – är ett steg i fel riktning. Däremot borde den stora kvantitet glasemballage som inte är returglas väl kunna bli föremål för en försöks-verksamhet som förordats i motionerna. Utskottet vill därför förorda att ytterligare jämförelser sker mellan olika återvinningsystem med avseende på kostnader, sysselsättning och miljöpåverkan och att, som föreslås i motion 484, en försöksverksamhet inleds på olika håll i landet. Införande av en förhöjd pant, såsom utredningen föreslagit, bör givetvis noga övervägas i sammanhanget.

Utskottet vill betona att något motsvarande system icke bör införas för öl- och läskflaskor. Dessa återlämnas f. n. till 97 % vilket innebär att samma flaska används ca 30 gånger – jämfört med returglasen för vin och sprit som återtas till blott 61 %, motsvarande två – tre gångers användning. Riksdagen har i annat sammanhang uttalat att det nuvarande returglassystemet för öl och läskedrycker behöver moderniseras (prop. 1981/82:131, JoU 1981/82:32, rskr 1981/82:322). Utskottet finner anledning åter understryka detta uttalande.

Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionerna bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motionerna 1982/83:395, 1982/83:484, 1982/83:485 yrkande 3 och 1982/83:1441.

Särskilt yttrande

Börje Stensson (fp) anför:

För en betydande del av vin- och spritflaskorna finns ett allmänt accepterat och fungerande returglassystem. Det skulle vara förenat med stora kostnader att byta ut dessa returglas mot buteljer som krossas enligt återglasmodellen utan att för den skull någon säkerhet vunnas för ökad återtagning. Ett återglassystem bör därför enligt min mening komplettera, och inte ersätta, nuvarande returglassystem. Detta borde ha kommit till klarare uttryck i utskottets utlåtande.

I sammanhanget bör betonas att öl- och läskedrycksflaskorna, som nästan uteslutande består av returglas, även framdeles bör hanteras som returglas.

Näringsutskottets yttrande*Bilaga***1982/83: 6 y****om återvinning av vin- och spritbuteljer***Till jordbruksutskottet*

Jordbruksutskottet har berett näringsutskottet tillfälle att yttra sig över två motioner om dryckesförpackningar.

Motionerna*Yrkanden*

De motioner som behandlas är

1982/83:395 av Lennart Pettersson m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen uttalar sig för

1. att ett generellt pantsystem snarast införs för Systembolagets vin- och spritsortiment,

2. att pantsystemet utformas på ett sådant sätt att nedskräpningen i naturen minskar och sysselsättningen vid de två förpackningsglasbruken tryggas.

1982/83:1441 av Karin Andersson (c) och Olof Johansson (c), vari hemställs att riksdagen

1. begär att regeringen tar upp överläggningar med Vin- och spritcentralen och Systembolaget syftande till att införa ett generellt pantsystem,

2. uttalar sig för att samhället i lämpliga former ger bidrag för ett nytt modernt returglassystem till gagn för konsumenter och sysselsättningen i förpackningsindustrin på lång sikt.

Motivering

I motion 1982/83:395 betonas den negativa roll som glasemballagen spelar vid omhändertagandet av hushållsavfall. Pantsystemet bör enligt motionärerna syfta till att såväl nedskräpningen i naturen som glasmängderna i soporna minskar. Motionärerna anser att ett effektivt administrerat återtagningssystem borde kunna leda till en återlämning av minst 75 % av alla vin- och spritbuteljer. Härigenom skulle mängden glas i soporna minska från 70 000 ton till mindre än 25 000 ton. Från sysselsättningssynpunkt förordas att ett återglassystem utformat enligt en av statens industriverk utarbetad modell införs. Detta skulle även innebära ett direkt stöd åt sysselsättningen på de två hotade glasbruksorterna Hammar och Limmared, säger motionärerna.

I motion 1982/83:1441 anføres att avfallsmängden kan reduceras högst avsevärt genom ett fungerande pantsystem för alla vin- och spritbuteljer. Råvara i form av "återglas" kan även komma till nytta. Ett resultat blir då en förbättring av miljön för de anställda inom avfallshanteringen. Motionärerna noterar att sysselsättningen i glasindustrin kommer att minska vid ökad användning av returglas. De erinrar samtidigt om att ett retursystem är mer arbetskrävande i distributionen, vilket medför ökat behov av arbetskraft i detta led.

Bakgrund

Miljökostnadsutredningen föreslog år 1976 att alla vin- och spritbuteljer skulle beläggas med pant i första hand för att nedskräpningen skulle minska (SOU 1976:32). Energisparkommittén föreslog tre år senare att pant på vin- och spritbuteljer skulle införas (ESK 1979:01). Energivinster kunde då göras genom en höjning av returglasens användningstal.

Riksdagen behandlade våren 1980 ett antal motioner om dryckesförpackningar. Näringsutskottet (NU 1979/80:45) uttalade, med hänvisning till den då planerade introduktionen av aluminiumburkar för bryggeriprodukter, att frågan om styrmedel för att åstadkomma en från samhällets synpunkt acceptabel återvinningsgrad borde utredas med det snaraste. Jordbruksutskottet, som anslöt sig till önskemålet om en utredning, gick även in på frågan om hanteringen av vin- och spritbuteljer. Enligt jordbruksutskottet (JoU 1979/80:40) framstod det som ytterst otillfredsställande att en mycket stor del av vin- och spritförsäljningen sker i engångsglas. Utskottet föreslog därför att riksdagen skulle begära sådana åtgärder av regeringen att vin- och spritförpackningar belades med pant och återtogs. Riksdagen följde i båda fallen utskottets förslag (rskr 1979/80:306, 1979/80:384).

Med anledning av de nämnda riksdagsuttalandena tillkallades en utredning om återvinning av vissa dryckesförpackningar m. m. Utredningen har framlagt bl. a. ett delbetänkande (Ds Jo 1981:8) Pant på vin- och spritbuteljer. Där föreslår utredningen att ett ökat antal buteljer behandlas som returglas och att flaskpanten för returglasen höjs till en krona. Detta förslag bör enligt utredningen kunna genomföras omgående. Senare bör efter överläggningar med Vin- och spritcentralen och Systembolaget ett alternativt förslag kunna genomföras, enligt vilket alla vin- och spritflaskor beläggs med pant och återtas, returflaskorna för återpåfyllning och engångsglasen för nedsmältning i glasindustrin. Vinsten härav blir främst ytterligare minskning av avfallsmängden. En tredje möjlighet, nämligen återtagning och krossning av alla buteljer (det s. k. återglassystemet) avvisas av utredningen med konstaterandet att ett helt nytt system härigenom skulle införas, vilket skulle bli dyrare för konsumenterna än dagens system.

Utredningens förslag har remissbehandlats. Tillstyrkande yttranden har lämnats av bl. a. statens naturvårdsverk, Vin- och spritcentralen och Svenska

kommunförbundet. Landets enda glasemballageindustri. PLM AB, har däremot avstyrkt utredningens förslag vilket, om det genomfördes, enligt företaget skulle leda till att ett av de två kvarvarande förpackningsglasbruken skulle få läggas ned. Statens industriverk har som yttrande överlämnat en egen utredning (SIND PM 1982:1) Förpackningsindustri – konsekvenser av retur användning och återvinning. Industriverket förordar införande av ett återglassystem som innebär att alla flaskor samlas in och krossas för att användas som råvara vid tillverkningen av nya glas. Enligt industriverket kan det vara samhällsekonomiskt fördelaktigare att välja ett alternativ med bred återvinning än att välja den linje som har föreslagits av dryckesförpackningsutredningen. Ärendet bereds f. n. i regeringskansliet.

PLM har i Sverige två anläggningar för tillverkning av förpackningsglas, nämligen Hammars glasbruk i Askersunds kommun och Limmareds glasbruk i Tranemo kommun nära Borås. År 1981 producerade dessa båda glasbruk 204 miljoner resp. 291 miljoner glas, varav 103 miljoner resp. 3 miljoner vin- och spritglas och 67 miljoner resp. 4 miljoner öl- och läskedrycksglas. Antalet anställda är vid Hammars glasbruk ca 300 och vid Limmareds ca 400. Ca 25 % av produktionen exporteras. Importen av tomma vin- och spritglas är försumbar.

Näringsutskottet

Frågan om hantering av tömda dryckesemballage har under senare år ägnats stor uppmärksamhet från samhällets sida, med utgångspunkt främst i miljö- och resursaspekter. I det föregående har lämnats en kort redogörelse dels för vissa utredningsförslag, dels för riksdagens behandling våren 1980 av frågor om dryckesemballage.

Näringsutskottet vill betona att tomglashantering bör ses i ett övergripande samhällsperspektiv. Från miljösynpunkt är det angeläget att nedskräpningen i naturen och att antalet glas i sophantering minskar. Åtgärder enligt de förslag som har framlagts av utredningen om återvinning av vissa dryckesförpackningar m. m. är otvivelaktigt ägnade att i betydande mån tillgodose de önskemål som föreligger i dessa hänseenden. I sammanhanget må dock nämnas att returglasen i vin- och spritsortimentet återlämnas till blott 61 %, vilket kan jämföras med återlämningen av bryggeriglasen som uppgår till 97 %. Dryckesförpackningsutredningen räknar med att återlämningsfrekvensen skall kunna ökas genom enbart panthöjningar. Flera remissinstanser har emellertid ifrågasatt detta.

Utskottet finner att glas kan förväntas komma att utgöra ett viktigt förpackningsmaterial under överskådlig tid. Genom den snabba utvecklingen på emballageindustrins område har emellertid glasets ställning som emballagematerial försvagats väsentligt under senare år. Enligt statens industriverks bedömning kan produktionen av förpackningsglas på sikt väntas minska ytterligare med påföljd att det ena av de två glasbruk i landet

som tillverkar sådant glas riskerar att försvinna. En väsentlig ökning av andelen returglas för vin och sprit skulle enligt PLM:s remissyttrande föranleda en snar nedläggning av ett glasbruk.

Enligt utskottets bedömning är det angeläget att samhället inte vidtar åtgärder som driver fram en nedläggning av ifrågavarande slag. Om återtagning och återvinning av tomglasen organiseras enligt den i det föregående beskrivna återglasmodellen skulle en sådan nedläggning kunna undvikas. På kort sikt skulle glashanteringens härigenom sannolikt fördyras. På längre sikt kan en lösning av denna typ bli samhällsekonomiskt fördelaktigare, om lättare glas tas fram och utformningen moderniseras.

Återglassystemet tilldrar sig intresse såväl från industri- och sysselsättningsynpunkt som från miljösynpunkt. Det innebär att betydligt färre vin- och spritflaskor än nu skulle hamna i naturen eller i sophantering.

Förpackningsindustrin har föreslagit att den skall kunna avtala med bensinstationer och andra intresserade att åta sig att ta emot returglas – i automater eller manuellt – och därvid återbetala glasparten. Samtidigt skulle allmänheten beredas möjlighet att göra sig av med annat förpackningsglas. En lösning i den riktningen synes kunna erbjuda betydande fördelar.

Näringsutskottet förordar således att det fortsatta arbetet i regeringskansliet för ökad återvinning av vin- och spritbuteljer inriktas på införande av ett återglassystem. Ett viktigt inslag i ett sådant system måste vara att allmänhetens återlämning underlättas. Systemet bör syfta till att största möjliga kvantiteter tomglas återtas för att hushållsavfallet skall minska och för att använt glas i ökad utsträckning skall kunna nyttjas som råvara för glasindustrin. Införande av en förhöjd pant, såsom dryckesförpackningsutredningen har föreslagit, bör givetvis noga övervägas i sammanhanget.

Stockholm den 28 april 1983

På näringsutskottets vägnar
NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Erik Hovhammar (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Sten Svensson (m), Olof Johansson (c), Wivi-Anne Radesjö (s), Karl-Erik Häll (s), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Jörn Svensson (vpk), Birgitta Johansson (s), Sivert Andersson (s), Ivar Franzén (c) och Nic Grönvall (m).

Avvikande mening

Olof Johansson (c) och Ivar Franzén (c) anser att den avslutande del av yttrandet som börjar med "Näringsutskottet förordar" och slutar med "i sammanhanget" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet finner med hänsyn till vad som angetts i det föregående att åtskilliga skäl kan anföras till förmån för ett återglassystem. Inte minst synes möjligheten att därvid återvinna även förpackningsglas böra betonas. I sammanhanget bör dock uppmärksammas att, som dryckesförpackningsutredningen framhållit, ett system med glaskross för allmänheten skulle innebära en principiell nyhet. Utskottet vill därför förorda att ytterligare jämförelser sker mellan olika återvinningssystem med avseende på kostnader, sysselsättning och miljöpåverkan och att en försöksverksamhet inleds på olika håll i landet. Införande av en förhöjd pant, såsom utredningen föreslagit, bör givetvis noga övervägas i sammanhanget.

